

... dulkes nužėrus

KAZIO PAKŠTO LAIŠKAI ZENONUI IVINSKIUI

Vyginas Bronius Pšibilskis

Iškiliausio Lietuvos istoriko ir Lietuvos profesionaliosios geografijos kūrėjo keliai susipynė 1925 m. rudenį, kai Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) pirmojo semestro studentas Z. Ivinskis savo Lietuvos istorijos studijoms šalutine šaka pasirinko Lietuvos geografiją. Iš Amerikos į Lietuvą ką tik sugrįžusiam K. Pakštui tai buvo pirmasis akademinio darbo semestras. Dėstydamas geografiją K. Pakštas kalbėdavo gyvu žodžiu, dažnai improvizuodavo, žarstydamo sąmojų. Bet, kaip prisiminė Z. Ivinskis, nukrypdamo nuo temos, kartodavosi, o „tos tikrosios geografijos duomenų jo Lietuvos geografijos paskaitose tebuvo labai nedaug“¹. Todėl K. Pakšto klausytojų ėmė mažėti tol, kol pasiliko tik mažas būrelis, daugiausia mergaitės. Tarp pasitraukusiųjų buvo Z. Ivinskis, jautęs, kad dėstytojui gerai, metodiškai parengti visą paskaitų kursą trukdo visuomeninė veikla ir charakterio bruožai. Anot istoriko, K. Pakštas buvo „oratoriaus tipas, bet tik vienai paskaitai. Paruošti paskaitas visam semestru, ilgiau susitelkti į vieną materiją ir ją rūpestingai akademiškai išdėstyti klausytojams buvo ne jo būdai“². Dėstytojas ir jo buvęs

studentas kurį laiką kartu dėstė Lietuvos katalikų mokytojų sąjungos Kaune įsteigtoje S. Daukanto mokytojų seminarijoje. Abu vienijo katalikiška pasaulėžiūra, ateitininkija.

Z. Ivinskiui sugrįžus po penkerių metų studijų gilinimo Vokietijoje ir tapus VDU Teologijos-filosofijos fakulteto dėstytoju, abu kolegos suartėjo. Penkiolikos metų amžiaus skirtumas tam netrukė. Domėjimasis istorine bei ekonomine geografija K. Pakštą paskatino doc. Z. Ivinskiui ginant habilitacinį darbą „Lietuvių ir prūsų prekybiniai santykiai pirmoje XVI a. pusėje“ (1933 m. birželio 12 d.) būti oponentu „iš šalies“. Skirti oponentai buvo profesoriai J. Totoraitis, P. Penkauskas ir P. Dovydaitis. 1933 m. vasarą abu kolegos K. Pakšto automobiliu aplankė daugelį Lietuvos istorinių vietų iki pat Žemaitijos gilumos.

K. Pakštas ir Z. Ivinskis dalyvavo 1936 m. vasarą rengiant katalikų intelektualinio elito deklaraciją *Į organiškiosios valstybės kūrybą*, vietoje valdžios visam karo laikui sustabdyto „Ryto“ dienraščio leidžiant *XX amžių*. Trečiasis Lietuvos katalikų mokslininkų ir mokslo mėgėjų suvažiavimas (vykęs 1939 m. vasario 20–21 dienomis) už didelius nuopelnus mokslo srityje ir aktyvų katalikišką veikimą prof. K. Pakštui, doc. Z. Ivinskiui, lekt. Juozui Ambrazevičiui (Bra-

¹ Z. Ivinskis. Žiupsnelis atsiminimų apie prof. Kazį Pakštą // Lietuvos universitetas 1579–1803–1922. Chicago, 1972, p. 704.

² Ten pat, p. 705.

zaičiui), vysk. Mečislovui Reiniui suteikė Lietuvos katalikų mokslo akademijos akademikų vardus.

1939 m. gegužės pabaigoje išvykdamas skaityti paskaitų į Kalifornijos universitetą, K. Pakštas Z. Ivinskiui patikėjo tvarkyti savo finansinius reikalus. Pagal įgaliojimus istorikas paimdavo profesoriaus algą (628 Lt), sumokėdavo draugijų nario mokesčius, pirkdavo ir siųsdavo į JAV „Kosmos“, „Židini“ ir kitus žurnalus, dienraščius, naujausias knygas. Vėliau, pasikeitus politinei situacijai, materialiai paremdavo prof. S. Šalkauskį, globotinę gimnazistę Onutę, prižiūrėdavo K. Pakšto dar 1931 m. pradžioje 6 km nuo Kauno įsigytą ir už mažą atlyginimą išnuomotą Ringaudų vienkiemį³.

1940 m. liepą prof. K. Pakštas ragino Z. Ivinskį drauge su žmona atvykti į JAV, žadėjo sudaryti galimybę rašyti Amerikos lietuvių istoriją, skaityti paskaitas lietuviškose kolegijose.

Z. Ivinskis, 1944 m. pasitraukęs į Vokietiją, lietuvių gimnazijų aukštesniosiose klasėse dėstė istoriją. 1946 m. laiškais atsinaujino kontaktai su prof. K. Pakštu, kuris visokiais būdais stengėsi palengvinti Z. Ivinskio (kaip ir daugelio kitų) vargą pabėgėlių stovyklose. Z. Ivinskis dar 1965 m. per darganas naudojosi tada jam K. Pakšto atsiųstais tvirtais batais. Abu bičiuliai buvo Baltų instituto Bonoje nariai (Z. Ivinskis 1955 m. balandį–1956 m. kovą jam vedėjava), bendradarbiavo jo leidinyje *Commentationes Balticae*.

Po septyniolikos metų pertraukos K. Pakštas ir Z. Ivinskis pasimatė 1956 m. rudenį. Pirmoji pasaulinė krikščionių demokratų konferencija Paryžiuje geografui sudarė puikią progą aplan-

kyti Senąjį žemyną. Bazelyje K. Pakštas susitiko su Juozu Eretu, Romoje nemaža laiko praleido su Z. Ivinskiu. Svarstant Lietuvos likimo, jos sienų problemas, nuolat susitinkant, drauge praleidžiant ištikus vakarus „dar labiau susibičiuliant“⁴. Iki pat prof. K. Pakšto mirties 1960 m. rugsėjo 11 d. abu mokslininkai keitėsi laiškais, kuriuose aptarinėjo tarptautinius ir lietuviškuosius politinius reikalus, mokslines problemas, savo gyvenimo džiaugsmus ir rūpesčius.

Keletas K. Pakšto laiškų Z. Ivinskiui yra saugoma LNMB RKRS. Tris iš jų 1940 m. liepą–spalį parašytus iš Kalifornijos yra paskelbęs Viktoras Aleksa⁵. Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne prof. Z. Ivinskio fonde (F. 198–465) yra saugoma 30 K. Pakšto laiškų. Rankraščių skyrius vedėjos Nijolės Šulgienės žiniomis, po Z. Ivinskio mirties 1971 m. Lietuvos katalikų mokslo akademija, suradusi du mecenatus – prof. Kazį Alminą ir teisininką Juozą Vembrę – iš profesoriaus žmonos Paulinos Ivinskienės nupirko visą profesoriaus mokslinį palikimą. 1974 m. sausio pabaigoje Z. Ivinskio archyvas buvo pervežtas į Romą, o 1996 m. vasarą kartu su P. Jatulio archyvais – į Vilnių. Vyskupo Jono Borutos SJ iniciatyva šie fondai depozitu perduoti saugoti Vilniaus bibliotekos rankraštynei.

Publikuojami penki prof. K. Pakšto laišakai Z. Ivinskiui yra parašyti 1953–1959 m. iš įvairių JAV vietų, kuriose geografas gyveno ir dirbo. Juose tyrinėtojai ras įdomių išėivijos politinio gyvenimo, prof. K. Pakšto mokslinės ir pedagoginės veiklos faktų, giliau suvoks lietuvių intelektualų problemas priverstinėje emigracijoje.

³ Z. Ivinskio atsiskaitymai su prof. K. Pakštu // Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyrius (toliau – LNMB RKRS). F. 29–1725, l. 8, 13, 35, 44.

⁴ Z. Ivinskis. Žiupsnelis atsiminimų..., p. 703.

⁵ Kazimiero Pakšto laišakai, esantys Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos rankraštyne // Tėvynės sargas. 1993, Nr. 2, p. 72–76.

*Pittsburgh 19, Pa.
1953 lapkr. 15 d.*

Būk pasveikintas, mielas Profesoriau Zenonai!

Jau senai gavau Jūs laišką liepos 21 d. iš Mūncheno. Apie tą laiką ir aš Jums rašiau tik atviruką į Romą. Mūsų žodžiai apsilenkė ilgame kely. Mano veikla labai šakota, tai negreit prisiruošiu net laiškus atsakyti ir kokius straipsnius rašyti.

Historical Geography of Lithuania ligšiol parašiau tik 61 pusl. Ir jie apima laikus iki Vytauto mirties. Žemėlapių pririnkau apie 120, bet daugelis jų beveik kartojasi savo esminguoju turiniu. Tačiau knygai naudingų ir būtinai reikalingų turiu 60. Mano istorinė geografija žymia dalimi bus ir politinė geografija, apimanti daug naujusių problemų. Tad bus ir mano gamintų žemėlapių. Dėl lėšų stokos bus stengiamasi taip susitvarkyti, kad kiekvienas žemėlapis užimtų ne daugiau puslapio. Rašau tik angliškai, nors prel. Krupavičius norėtų ją išvysti ir lietuviškai. Leidėją tai turiu, tai vėl nebeturiu. Mat. P. Sidzikausko grupė seniau turėjusi lėšų, dabar jų jau neteko. Juos dabar stipriau kontroliuoja ir jų biudžetą labiau apkarpo. Tad šiuo metu nenumanau, ar man pavyks leidėją rasti.

Pasidariau tris kopijas mašinėle. Esate savais darbais labai užimti. Ir atliekate labai naudingus tautai uždavinius. Tad nežinau, ar galiu Jus dar varginti, prašydamas mano rankraštį paskaityti ir savo pastabas ir pataisas pridėti. Juk žinote, kad istoriniuose klausimuose aš gan silpnas. Jūsų pagelba tą knygelę padaryti tikslesnę istorinio mokslo požiūriu. Kai baigsiu – bus apie 200 pusl., o gal daugiau. Siųsčiau tekstą dalimis, gal per 3 kartus. Atsiųsčiau visos knygos planą bei dėtinių žemėlapių sąrašą.

Beje, rezignavau iš Duquesne Universiteto. Mat alga gan maža, o blogiausia – kad Un – ts neteikia Social Security, pagal kurią man būtų

po 65 metų pensija \$ 85 per mėnesį. Jei ateinančią vasarą gačiau vietą turtingesniame universitete ar kolegijoje ir ten išstarnaučiau minimum 3½ metų, tai toji pensija man dar susidarytų. Iš jų Amerikoje nėra kaip pragyventi, bet išvažiavus kokion pigesnėn šalin galima būtų išsiversiti. Taigi dabar užvedu labai platų susirašinėjimą, medžiodamas naują vietelę, kur galėčiau susilyginti su angliakasiais arba siuvėjais. Dabar gi esu tikrai proletariškoje kategorijoje.

Na, truputis ir apie politiką. Šią vasarą aš padariau kr. dem. ir Frontui pasiūlymą apsiungti. Aš mat vis lieku senoviškas žmogus, tikšs, kad lietuvių tautai užtektų 2 ar 3 partijų, apie ką dažnai svajojome su a.a. Šalkauskiu, su Jumis ir su daugeliu kitų. Ogi katalikams, tiksliau - visiems krikščionims, pilnai užtektų ir vienos partijos. Vis buvo man labai sunku pilnai suprasti, kodėl krikščionys pradėjo skaldytis į mažutes partijas. Kai pradėjau konkrečiau apie apsiungimą kalbėti, tai pamačiau, kad ne principai, bet asmeniškumai daugiausia skiria. Pamačiau, kad mažas pyktis užaugo į didelį gigantą, kad nuodėmių atleidimo sakramentas atmetamas, kad peštynės laikomos savotišku betikslu sportu. Tai dabar pasitraukiu nuošalin, kad peštukams kelio nepastoti. Manau dirbti kiek nuošaliau, neįsitraukdamas į dinamiškų peštynių centrus. Tarptautinėje plotmėje dabar daugiau Lietuvai naudos galima padaryti, negu savoje klaikiai pakrikusioje visuomenėje. Man labai įstrigo domėn a.a. Jurgio Savickio skaitytas Paryžiaus lietuviams referatas apie 1831 m. lietuvių tremtinių skaldymąsi ir pakrikimą. Dabar dedasi kažkas panašaus. Gal istorija ir kartojasi ir kai kuriuose posmuose. Nes gi žmogiškų nervų silpnumas juk nuolatinis veiksnys, labai galingas karų ir suiručių laikais. Galop, mano būsimoji darbovietė gali būti net ir labai toli nuo bet kurių lietuviškų centrų. Tai man asmeniškai nebever-

ta į peštynių centrus įsivelti. Turėjau labai liūdno patyrimo, kai p. Vaitiekūnas p. Sidzikausko pasiūstas, neva VLIK'o vardu išcenzūravo „Aiduose“ vieną mano straipsnį, išmetė žemėlapi už tai, kad ten Karaliaučius buvo rodomas projektuojamos Lietuvos ribose, sutaršė statistiką. Jau atspausdintas lankas buvo spaustuvėje deginamas. Tik darbininkas išgelbėjo man vieną nesudegintą lanką ir įteikė atminčiai. O gi tas mano referatas buvo apsvarstytas ALT posėdy ir patvirtintas, o dedamas žemėlapis prieš porą mėnesių buvo VLIK'ui pasiūstas, nes jis reiškė VLIK'o mintį, pagal jo protokolą Nr. 59, 1945 m. liepos 25 d. jei VLIK'as pakeitęs savo nusistatymą sienų klausimu, tai juk turėjo laiko apie tai man tiesiogiai pranešti, bet ne per p. Vaitiekūną į „Aidų“ redakciją eiti. Už tuos NKVD žygius Vaitiekūną porą kartų daugeliui girdint gerai rusiškai iškoliojau [išplūdau – V. B. P.] Ir tai buvo pirmas viešas berno iškoliojimas rusiškėmis frazėmis. Pačio gaspadoriaus p. Sidzikausko nekoliojau, bet jam daviau suprasti, kad žinau jo įsakymus Vaitiekūnui, bernui. Tai buvo labai nesmagu, bet ką gi tu su bernais padarysi. Į garbės teismą juk negalima eiti su bernu, kuris jokios nuovokos neturi apie žmogaus kultūrinės teises ar kokį nors garbį „umą“. Tą reikalą laidoju užuomaršon, bet darau išvadą, kad karas ir SSR įtaka kažkaip labai neigiamai reiškiasi žmonių ir partijų elgesiuose. O žinau, kad Vaitiekūnas laikomas labai svarbiu tūzu pas Amerikos frontininkus. Tąd su juomi susipykus man jau sunkiau pasitikėjimo tikėtis pas frontininkus. Todėl su vienybiniais sumanymais aš pasitraukiu šalin. Gal po ilgo patyrimo kuomet nors žmonės pradės normaliau galvoti, gal susilpnės „Chebros“ dvasia, atsiras bendrų principų, išnyks pyktis. Gal tuomet likučiai tautos vienyšis? Galutinėje sąskaitoje, mūsų barniai ir pyktis lemiamos reikšmės Lietuvai neturės, nes

dar tolimi tie laikai, kuomet rasis progos tą pyktį Lietuvon perkelti. Rodos, kad labai daug mūsų išmirs Lietuvos nebeapatę.

Pagal mano teoriją, maksimalinio piktumo ir erzelio pasiekama, kai tos pačios ideologijos visuomenėje pradedama kurti daugiau jos nepriklausomų šakų. Šalkauskis ir aš perspėdavome Kr. dem. nesidalinti į tris šakas, arba jas bent organiškai integruoti. Liuterio atskala, nors nedaug skiriasi nuo katalikybės, bet sukėlė labai aštrius ir ilgus vaidus. „Homo homini lupus est; sacerdos sacerdoti – luperior; monachus monacho – lupissimus“... Brolių vaidai būna žiauresni ir labai negražūs. Tąd jei man būtų tekę būti Lietuvoje 1941–44 ar paskiau Vokietijoje – tai būčiau stipriai kalbinęs išmintingesnius nebekurti naujų politinių partijų, nes jų ir taip per daug turime. O dabar, rodos, per vėlu padėti gelbėti. Katalikai turės apsiprasti vaidinti tik antraeilį vaidmenį Lietuvos politikoje. Juk pačioje Lietuvoje po 10 metų nedaug berasime veikliai orientuotų lietuvių. Ten juk bus baises minties chaosas. O mes, vaikai palaidūnai, jiems gero pavyzdžio juk neparvešime. Matote, čia plati, nebaigiama tema ir raštu nėra nei kaip ją narplioti. Pasilieka mums tik paskiros maldos už paskirų sielų išganymą, nes gal ateis laikas, kad net melstis kartu nebegalėsime. Padidintas susiskaldymas dideliu basliu tvoja idealizmui per galvą. Ar atlaikysime tą baisų smūgį?

Tai gi matote, kad nelinksmos mano meditacijos. Nedaug gera galiu sakyti ir apie Amerikos aukštųjų sluoksnių nusistatymą pavergtųjų laisvės reikalu. Čia nėra bendro ir neatšaukiamo pavergtųjų laisvinimo principo. Jei tik Rusija panorės labiau gudravoti [gudrauti – V. B. P.], tai ji čia gali greit atgaivinti tautų prekybos ir išdavystės baisesius papročius, kurie vyravo Jaltoje ir Potsdame. Neturėkime apie tai iliuzijų. Mūsų didžioji viltis tai Vokietijos susiskaldy-

mas, įvykdytas Jaltoje ir dabartinis rusų užsi-
spyrimas nedaryti net jai pačiai naudingų kom-
promisų. Rusai numovė amerikiečiams ir bri-
tams kelnes ir pasodino juos ant ežio. Tad šie
vargšai dabar yra priversti purkštauti prieš rus-
sus ir kartais net mus geru žodžiu prisiminti.
Kuomet nors prieis juk ir prie veiklos; bet kiek-
vieni laukimo metai neša Centro Europai neap-
skaičiuojamus nuostolius.

Tikiuosi, kad jau grįžote Romon. Girdžiu,
kad irgi švenčiate jubiliejinius metus – 50 m.
Tad linkiu sveikatos, ištvermės ir pakankamai
lėšų ne tik gyventi, bet ir savo šaunius veikalus
spausdinti mūsų visų labai ir džiaugsmui. Labų
dienų prieteliams Maccinai ir Griniui.

Jūsų nuoširdžiai K. Pakštas.

Mieliam Draugam:

Dr. J. Griniui Pittsburgh, Pa.

Ir Dr. Z. Ivinskiui. 1954 m. kovo 19 d.

Būkit pasveikinti, brangūs ir mieli draugai!

Senokai jau gavau laišką – referatą nuo Dr. Jo-
no ir neperseniai trumpą laiškutį nuo Dr. Zeno-
no. Abu paliečiate tuos pačius klausimus, tai
abiem kartu ir rašau identišką laišką, kurio turi-
nys gal bus pravartus ir mūsų visų mielam prie-
teliui Dr. Maccinai, kurio adreso neturiu. Ne-
greit atsakau labiausia dėl to, kad šiuos kelis
pastaruosius mėnesius esu apsvirtęs stambia
korespondencija besistengdamas susirasti sau
naują darbą. Ir tai kol kas be pasekmių, bet pas-
taromis dienomis pradeda atsirasti bent kiek vil-
čių, kurios galės pasitvirtinti gal už kokio mė-
nesio ar dviejų. Pagal tas viltis – mano kelias
pakryptų Washingtono link.

Kolegos Jono laiškas duoda labai daug me-
džiagos galvojimui ir net rašymui, bet aš pasi-
stengsiu kiek galima trumpai suglausti savo pa-

žiūras į politinę evoliuciją katalikų tarpe.

Visai sutinku su kolega Jonu, kad katalikų
tarpe Lietuvoje buvo gan daug nesutarimų, kai
kada ir kenksmingo pykčio, kaip politikos, taip
socialinės veiklos srity. Man aiškiai matėsi, kad
plačioje mūsų visuomenėje turėjome net labai
skirtingų žmonių. Jei mano nuomonės kai kuom-
met nerasdavo oficialinių viršūnių pritarimo, tai
kiek atsimenu aš už tai nepykdavau ir berods
turėjau kantrybės palaukti keletą metų ir vėl su
savo sumanymais viešuose susirinkimuose pa-
sirodyti. Mane kai kurie vyresnieji laikė net vie-
nybei kenksmingu žmogumi. Eidavau veik vi-
sais klausimais su jaunesniais, judresniais, lanks-
tesniais ir jų darbu džiaugiausi. Bet gi aš neban-
džiau iš jaunųjų kurti talmudišką chebrą, ne-
krikščioniškai kerštingą ir kokio perversmo
trokštančią. Nuo 1930 m. nebebuvau jokiuose
krikšč. demokratų organuose, nebebuvau net tos
partijos nariu. Bet kartu su Šalkauskiu, nebūda-
mi partijoje, vis dėlto buvom toje pačioje srovėje,
jos (t. y. krikšč. demokratijos) veikla sekdamo-
me ir jai linkėdavom visokių pagerinimų ir sėk-
mės, nes tai vis dėlto buvo mūsų srovė, ogi para-
leliškos srovės ar partijos neplanavome nei steigti,
nei skatinti, kad kiti tokią steigtų. Mum daž-
nai kalbantis tais klausimais vis vaizdavosi An-
glijos ir kitų subrendusių kraštų pavyzdžiai, kur
politinės partijos nesiskaldo, bet toje pačioje par-
tijoje reiškiasi keliais skirtingais sparnais, kurie
bent kiek įvairuoja pagal praktiškus dienos rei-
kalus. Su tokiais nusistatymais išvykau ir iš Lie-
tuvos 1939 m. birželio 1 d. Kai Dr. Bistras per-
davė dienraštį mūsų grupei, tai savo rašte jis kiek
raminosi, kad perduoda viską tos *pačios srovės*
jaunesnei kartai. Kai eidavome į dviejų partijų
susirinkimus pas M. Sleževičių, tai ten Dr. Die-
lininkaitį, Dr. Skrupskelį ir mane laikydavo tų
pačių krikšč. demokratų jaunesniuoju sparnu,
veiklesniu ir stiprėjančiu, be to – net simpatiš-

ku. Man rodėsi, kad palengva, be skilimo ir revoliucijos, jaunesnioji srovė pasieks daugumos visoje šaly, neišmesdama ir neatstumdama ir konservatyvių žmonių.

Kas dėjosi Lietuvoje okupacijų metu – labai mažai težinau. Apie tremtinių (VLIK'o) politinę veiklą Vokietijoje irgi nedaug sužinodavau iš spaudos, kuri tuo metu ir neskelbė vos prasidėjusių nesutarimų ir nesklandumų, nes ir nebuvo geros prasmės tai daryti. Apie kivirčius katalikų tarpe daugiau sužinojau, kai pradėjau 1949 m. gale susitikti su atvykusiais iš Vokietijos. O su jais ir dabar ne dažnai susitinku, nes jau penkis metus gyvenu Pittsburghe, kur politikoje nusiimančių tremtinių dabar nėra nei vieno. New Yorkan patenku gal kokius 5–6 kartus per metus ir tai trumpam laikui ir įvairiais, dažnai tarpautiniais reikalais. Todėl aš nesu net užsikrėtęs politinių ginčų karščiu, nes nepriklausau prie laimėjusių ar prie nuskriaustųjų. Galop dalykų visos eigos nežinodamas ir tik klausydamas dviejų grupių skirtingas versijas, laikau save nemokša naujaujų laikų politikoje ir todėl dažnai patyliu.

Kad 1953 m. vasarą pabandžiau grupes viešinti, tai gal nenumaniau, kad tarpusavio pyktis pasiekė tokio nepaprasto kartumo. Kiek geriau pamačiau padėti: abiejų grupių nukultūrėjimą ir atkaklumą kovoje. Tai dabar anos klaidos nebekartosiu. Pamačiau, kad kultūrininkai jau virto gudriais politikais ir tokiais nori būti, tad ir pati jų politika man pasidarė jau nelabai įdomi. Pačios giliausios šaknies nesutarimų ieškau šimtmetinėje rusų kultūros ir politikos įtakoje lietuvių inteligentams, kuri protarpiais atsigimsta ir šakojasi naujomis formomis. Trys rusai – keturios politinės partijos, o paskiau pagal Gogolį: kak posorilis Ivan Ivanovič s Ivanom Niki-forovičem... Bet didelio žvilgsnio į ateitį, žvilgsnio, kuris perskroštų dabartinės tragedijos sto-

ras miglas – nesimato. Politikai gyvena man nesuprantamomis fantazijomis. Man gi 1927–40 m. nesutarimai ir skirtumai, skriaudos ar intrygos (su Karvelio man parduota sergančia karve imtinai) atrodo nevertos išvalgyto kiaušinio. Visa tai negali saistyti mūsų dabartinės veiklos nei ateities planų.

Artimesnieji laikai Vokietijoje (1946–1954) man irgi nesuteikia didelio įkvėpimo karštiesms ginčams. Kai Jurgis Savickis paskaitė Paryžiuje savo įdomų pranešimą apie Lietuvos tremtinių veiklą Vakarų Europoje 1831 m. ir truputį vėliau, tai labai man priminė dabartinius tremtinius, didžios realybės nematančius. Tačiau labai išnervintus, nenormalius, užsigaunančius ir mokančius kitus užgauti. Šitokioje atmosferoje sunku veikti.

Savo laiške (7 pusl.) primenate, kad p. Vainauskas padaręs demaršą pas pranciškonus neišileisti prof. Brazaičio į „Darbininko“ redaktorių. Mano žiniomis tokio demaršo nebūta. Tai plačiai skleidžiama legenda. Bet p. Gražiūno išstūmimas iš redakcijos – tai žinoma, bet negarsinama tikrovė. Šeimos padidėjimo susilaukęs tas vyras neteko darbo ir buvo neįjauki apie tai klausyti. Kas ten tikrai kaltas – man dabar neaišku. Galop, nieko tragiška neatsitiko: redaktorių Gražiūnas susirado darbą pas siuvėjus.

Dar vienas patikslinimas darbo Federacijos klausimu. Kad toji Federacija skilo ar tapo apardyta Vokietijoje – to aš nežinojau. Pirmas federantas, kurį sutikau Amerikoje, tai p. Vaitekūnas. Jam dar šviežiai atvykusiam aš čia tuojau pasiūliau atgaivinti Amerikoje kuklią jos veiklą, kad būtų koks jos branduolis ir kad turėtų vieną kitą buvusį seimo narį, nes neužilgo [netrukus – V.B. P.] tarptautinėje veikloje tokia organizacija gali pasidaryt reikalinga ir naudinga. Bet kiek nustebau, kad p. Vaitekūnas kažkaip skeptiškai ir net neigiamai apie ją man nu-

kalbėjo: girdi, ateity Lietuvoje to vardo organizacija vargiai bebūsimanti reikalinga ir nebeatgyšianti... Po kelių mėnesių atsistojo aiškiau reikalas tarptautinės Vidurio Europos darbininkų organizacijos. Sužinojau, kad atvyko pp. Valaitis ir Jočys. Tąd tuoj nuvykau į Waterbury jų surasti ir paaiškinti dalykus. Jie juk buvę seimonariai ir tai labai svarbu Amerikos įstaigose, nes jiems teks per radio į Lietuvą kalbėti ir žurnalistams duoti interview. Kai p. Vaitekūnas nesutiko imtis darbo, man teko ieškoti kitų. Be to juk Federacija per visą seiminį periodą buvo juk krikšč. dem. bloko narys. Tai tokios Federacijos tuo metu čia labai prireikė, nes senų parlamentų partijos ir jų nariai Amerikos įstaigose turi didesnį pasitikėjimą. Naujadarus čia dažnai sutinka su kai kuria abejeone.

Rašote, kad nesuprantate kokie interesai ir ambicijos mane pritaipdino prie krikšč. dem. veiklos. Asmeniškai – joki interesai. Nieko iš to neuždirbau ir kandidatuoti į aukštesnius postus nemaniau ir dabar nemanau. Dalykas visai paprastas: išvykau iš Lietuvos kaip žmogus artimesnis kr. demokratams, nes, kaip žinote, jokia kion partijon niekad ir neįstojau. 1950 m. vasarą buvau pakviestas į Kaimiečių Internacinalo kongresą Washingtonan pasakyti trumpą kalbą, nors nebuvau liaudininkas. Trumputė kalba buvo gan garsi ir jos teksto prašė daugelis įstaigų New Yorke ir Washingtone. Tame kongrese man kilo mintis, susitikus su vienminčiais lenkais ir čekais ir vengrais, sukurti Vid. Europos Kr. Dem. Unija Amerikoje. Dar tą pačią vasarą atvyko pas mane į Pittsburgą lenkų politikas p. Konrad Sieniewicz ir sutarėme kaip įkurti minimą internacionalą. Jam nurodžiau dar keletą veiklių mūsų partijos žmonių Amerikoje, kad jie būtų tuojau pakviesti į platesnį pasitarimą. Tų pačių metų rudenį tas internacionalas jau atidarė savo biurą su keliais tarnauto-

jais ir su biuleteniais angliškai ir ispaniškai. Dr. V. Viliamas tuomet dirbo geležies fabrike. Pavyko jam naujame biure duoti darbą, kurs labai naudingas jo politiškam prasilavinimui. Jis jau turi gero džentelmeno vardą, ogi internac. Iždininkas Vainauskas laikomas labai tvarkingu piniginių reikalų tvarkytoju, kuriuomi Amerikos įstaigos visai patenkintos dėl jo gerų ataskaitų – raportų. Aš ten esu vice – pirmininku. Bet dabar patapau Amerikos piliečiu. Jeigu naujos mano gausimos pareigos reikalaus iš tarptautinės (kur Amerika nedalyvauja) veiklos pasitraukti – tai prašysiu, kad išrinktų kitą lietuvi vice – pirm. Perniai pavasarį mūsų internacionalas turėjo imponantišką kongresą, kuriame dalyvavo apie 1000 savų ir amerikiečių veikėjų bei politikų. Žinoma, šitie dalykai mūsų laisvės negražins, tačiau ir tokiais reikaliukais mes negalime nesidomėti. Mums kiekviena simpatija reikalinga. O Amerikoje jos dar galima rasti, jei mokėsime dirbti.

Kadaise Petras Klimas man išsireiškė, kad krikšč. dem. partija su savo Krupavičium esanti iš esmės radikaliausia Lietuvos partija ir savo kairumu sudaranti pavojų socialdemokratams. Dabar jaunoje krikšč. dem. kartoje aš konservatorių nebesutinku. Jie ne tik pažangūs, bet ir radikalūs, drąsūs. Visos Vidurinės Europos krik. demokratija dabar tvarkosi tremty (manau, kad ir savo kraštuose tvarkysis) pagal gerokai apibendrintą, pažangią ir naujausiomis sąlygomis pritaikytą programą. Jos smulkmenos daugiausia gal priklausys nuo gero statistikos daviniais paremtos dabartinės tragedijos apskaičiavimo. Čia reiks labai drąsių, toli siekiančių koncepcijų ir idėjų. Ir manau, kad reikalas gimdys veiklius, sumanius protus; ogi šiuo metu būtų dar sunku apskaičiuoti, kokio didumo ūkiai Lietuvai tiks, ir kaip dideliais šuoliais bus dalinami kolchozai ūkininkams. Nes gi nežinome, kiek

gyvų lietuvių bus likę, sakykim, apie 1965 m. Nežinom ir kokių baisių nuostolių gali padaryti artėjantis karas su atominėmis bombomis.

Visai neseniai Washingtone pas prof. Krivicą buvome pasišmonėti kelių partijų veikėjai. Tėn adv. Paramskas (liaudininkas) bandė įtikinti, kad pirmojo seimo rinkimus laimės krikšč. dem. partija, eidama labai aiškiais ideologiniais sūkais. Bet antrus rinkimus ji gal pralaimėsianti. Aš nesu labai optimistas. Vakarų idėjos per ilgesnį laiką vis dėlto labai nukentės Lietuvoje ir ten užaugs naujo tipo žmogus, kažkoks naujas nihilistas ir skeptikas. Labai būtų svarbu visų partijų tremtiniams nebepervežti Lietuvon įprastų nenaudingų rietenų. Vietoje jų mes turėtume Lietuvon parvežti kraičio pačią Europos investiciją geresne to žodžio prasme. Galvoju ir čia kalbu, kad krikšč. dem. partija Lietuvoje turi būti plačiai tarpkonfesinė, nes juk norime gauti liuteronišką Tilžę ir pravoslavišką Gardino apskr. ir rytinius pakraščius. Priimti jon ir kitų tautybių Lietuvos piliečius ir vesti tolerantiškai jaukią mažumų politiką. Nutautėjimą privalome nugalėti gražumu, švelnumu, krikščionišku humanizmu. Kai patys turėsime aukštą idealą, tai bus gal lengviau ir savitarpio vienybę atstatyti. Dvasinis nusisimas ir chamizmas neprisidės prie vienybės atstatymo. Kai tą sakau, tai, žinoma, sau jokios rolės neprisiskiriu, nes nežinau ar teks man Lietuvą pamatyti, o galop gal būsiu per senas, kad manęs kas ten beklausytų. Reiks jaunesnių žmonių sunkiems darbams.

1952–53 m. buvau apimtas troškulio kaip nors persikelti Europon pagyventi, padirbėti. Bet tokių progų tuomet nepasitaikė. Tąd sausio mėn. pasidariau Amerikos piliečiu, o tai gal man duos kokią naują progą vėliau ir Europon patekti. Bet dabar konkrečiai nieko nenumanau.

Na, baigsiu. Dovanokite, jeigu kai ką ne taip nušnekėjau. Nuo aktualijų toliau stovįs, aš kar-

tais nebenuvokiu visų tų nuotaikų drauguose įsigvenusių. Dabar esu sveikesnis, negu pernai buvau. To linkiu Jums abiem Europoje. Tikiu, kad Jūs bent dvasiškai esate labiau patenkinti senos kultūros kvapus beuostydami. Beje, mano Liet. istorinė geografija nieko nebepeplo, kai paskendau naujuose rūpesčiuose kitą vietą susirasti.

Nuoširdžiai Jūsų Kazys Pakštas

18–4th Street NE,
Washington 2, D. C.
1956 m. rugp. 26 d.

Brangus Prieteliau Zenonai:

Garsas pasiekė mano ausį, kad šį rudenį teiksietės aplankyti mūsų komercinį kontinentą. O jis vėta aplankyti. Ta proga kviečiu ir mūs Washingtoną aplankyti, sustoti pas mane ir pasisvečiuoti. Gal ir mūsų Kongreso Biblioteka bus bent kiek įdomus objektas pasidairyti, nors senovinių raštų čia nebus tiek, kiek turite Vatikanė ar kur kitur Europoj. Gyvenu prie bibliotekos. Turiu du kambariu. Tąd ir Jums būtų kambarys, lova ir skilviui reikalingi priedai. Tąd ir kviečiu.

Iš kito šono, tai aš pradėdu skleisti tylūs gaudus, kad Pakštas spalį, o gal tik lapkričio mėn. gali atsidurti Europoje ir paskubomis aplankyti Paryžių, Romą, Boną etc. Europoje išbūčiau apie 40 dienų. Tačiau šis gandas ne visai tikras, nes dar negavau galutinio pranešimo apie tai, kur ir kuomet tiksliai bus šį rudenį NEI kongresas: ar spalį 9 d. Italijoje (Trento), ar lapkr. 11 d. Paryžiuje. Vis vien kur jis būtų, Romą norėčiau aplankyti ir Jus pamatyti. (Spaudai nieko nesa-kau apie kelionę).

Norėčiau susipažinti arčiau ir su Baltijos Instituto žmonėmis Bonoje. Esu jo narys korespondentas, bet kol kas nieko jam neparašiau. Bet ry-

šy su savo numatoma kelione, aš galėčiau Institutui pasiūlyti paskaitą, kurios turinys gal labiausia būtų įdomus baltams ir vokiečiams. Savo paskaitą vadinčiau „New Methods in Promoting Federalism in Europe“ (Nauji Metodai Europos Federalizmui Ugdyti). Norėtusi, kad ir vokiečių politikų tokioje paskaitoje būtų ir diskusijose dalyvautų. Bet nežinau kaip iš praktiško šono Baltijos Institutui tokios paskaitos suruošimas atrodytų. Gal būt kuri kita įstaiga labiau tiktų ir linktų tokią paskaitą ruošti, – kuomet nors lapkričio mėn. Jeigu nusistatymas būtų teigiamas, tai man būtų gera čia laiku gauti trumpą formalų Instituto raštelį (vokiškai). Tokie pakvietimai man palengvintų gauti ilgesnių nemokamų vakacijų, kurių aš beveik neturiu. Aš Bonoje pažinčių nebeturiu, tad kreipiuosi į Jus patarpininkauti.

Mūsų pasimatymas man būtų labai malonus. Būt apie ką kalbėti, ir ko Jus klausinėti. Mat man vis reikia patarimų, žinai gi, istoriškų. Dabar paskaičiau 2 tomu Dmitry Tolstoy: La Catholicisme Romain en Russie, Paris 1863 ir 1964. Labai pravoslaviškai ir anti – jezuitiškai nusiteikęs autorius. Nemaža radau apie eklezią Lietuvos padalinimą nuo 1387 iki 1825 m.

Lauksiu atsiliepiant. Su geriausiais linkėjimais,

Jūsų Kazys Pakštas

Priedas: spausdintas informacinis lapelis.

616 North 5th Street
Steubenville, Ohio
1957 m. lapkr. 7 d.

Mielas Zenonai:

Kaltas esu už ilgoką tylėjimą. Persikraustymas su visa manta naujon vieton ir įsikinkymas naujan vežiman senam kuinui kainavo daugiau laiko ir energijos. Knygos, raštai ir daugybė smul-

kmenų išsibarstė trijuose erdviuose kambariuose ir ne viską tuoj randu. Kiek apsitvarkęs ir Azijos influenza persirgęs, kibau į pirmąjį šioj vietoj mano rašomą straipsnį Jūsų leidiniui. Jį pavadinau: PIRMOJI TAUTYBIŲ STATISTIKA SENOSIOS LIETUVOS ŽEMĖSE. (pagal M. Lebedkin, 1861). Manau duoti kiek žinių ir kitų XIX amž. rašytojų, kurie lietiė tą patį klausimą. Dabar jau turiu 11 pusl. po 30 eilučių vidutiniškai. Manau duoti 3 žemėlapius pusl. didumo. Tikiuos teksto pagaminti 30 pusl. Tadgi visa medžiaga užims, rodos, 33 pusl. Jei viskas gerai klosis, turėčiau straipsnį baigti per 2 savaiti. Ir tada tuojau siųsiu Jums vertimą daryti. Turėsite daug darbo. Paliksiu Jums teisę kai ką pataisyti ir bent kiek sutrumpinti, jei tai bus reikalinga. Už vertimą honoraras priklausys tik Zenonui.

Lapkr. 11 d. pradėsiu vidurio semestro egzaminus. Mano klasėse 119 studentų. Visi laiko raštu. Tai atims kiek laiko tų raštų taisymas. Bet 100 laikys (įvadą į socialinius mokslus) pagal multiple choice metodą, tad jų taisymas bus gan greitas. Kiekvienas studentas gauna 50 klausimų. Studentai su menku bagažu. Bet yra ir gabių.

Miestelis neįdomus. Lietuvių gal keli yra, bet dar nesutikau. Turiu vieną prof. artimesnį draugą. Jis – ekonomistas. Viens kitą apsilankom gal kas 2–3 – čia diena. Išgeriam, papplepam. Čia daug susirūpinimo Rusijos pasiekimais ir sputnikais. Gal Amerika atbus iš miego. Atrodo, kad pusėje primityvesnės žmonijos Rusijai pagarba labai padidės, ogi kitoje, turtingesnėje pusėje, ar gal tik trečdaly – auga baimė Rusijos ir didėja noras ar atsargumas išvengti kruvino kivirčo su maskoliais. Tad laisvė apturi nemažą smūgį. O aš daugiau susidomiu lietuvių kolonizacijos klausimu. Dabar užguliau pastudijuoti British Honduras. Gal būt teks ten ir nuvykti. Aš vis

tebemanau, kad labai būt gera keletas tūkstančių lietuvių perkelti ten, kur neištautėjama, ne mažėjama, bet augama. Tai nogniai sunkus klausimas.

Blogiausia, kad herojiška lietuvių generacija baigiasi, ateina labai praktiškas žmogus, kuriam maloni, patogi, turtinga mirtis labiau miela ir priimtina, negu sunki ir ilga kova už tautinę gyvybę ir išlikimą. Tad aukos ir pasišventimas čia mažyn, ypač prasigyvenusių luomų tarpe.

Žinau, kad esi nuskendęs įdomiuose darbuose, protarpiais pakalbinamas savo mielos žmonelės, kuriai siunčiu sveikinimų ir linkėjimų, bet, kai rasi laisvesnę pertraukos minutėlę, tai vis dėlto ir mano pašonę bakstelėk koku laiškeliu, kad šioje dykumoje neužmigčiau ir nesurūdyčiau.

Beje, apie pradėtą straipsnį ir jo didumą painformuosiu šiandien ir Ed. Sturms, nuo kurio gavau atviruką.

Tėlydi Jus laimė ir nuostabus darbingumas!

Jūsų bičiulis Kazys.

PS: Labai būt gera, jei būsimo straipsnio atspaudų gaučiau visą 100 kopijų. Jei reiktų – užmokečiau.

Beje gi, labai ačiū už laišką spalį 19. Pradėjau gauti laiškus nuo brolio Jurgio šeimos. Jurgis turėjo Užpaliuose staliaus dirbtuvėlę, veikliame sezone pas jį dirbdavo 2–3 samdyti darbininkai. Turėjo ½ ha sklypą su nameliais. Visko neteko. Dabar pečkūrys kažkokiam valdžios name Kaune, o jo žmona ten pat grindis valo. Vaikų užaugino 4. Vyriausias sūnus, iš kitur žinau, buvo 5 metus vergu Sibire už partizanavimą 1944–45 m. Vyresnė duktė – architektas; prižiūri statybas. Jaunesnė – 5 metus mokytoja vo pradžios mokykloje, 6 metus kartu studijavo už akių geografiją ir dabar dėsto geografiją Lazdijų vidur. mok-loj. Grįžęs iš Sibiro sūnus – knygvedys MTS stoty prie Vitėnų pilies. Nuostabu,

kad nei vienas jų šeimos nežuvo. Beveik visi jau vedę, turi po 1–2 vaikus. Mokytoja gražiai be klaidų rašo lietuviškai.

616 N. 5th St
Steubenville, Ohio
1959 m. geg. 7 d.

Mielas Kolega Profesoriau Zenonai:

Esu vertas didelio pabarimo už savo ilgą tylėjimą. Teisinties neturiu gero pagrindo, noriu tik atsiprašyti.

Šie metai man buvo ir tebėra sunkesni, nes esu labai prislėgtas visokių naujų rūpesčių, kurių dalį čia pat paminėsiu.

Dausuvos sąjūdis užkrovė man gan daug korespondencijos ir šiek tiek kelionių – paskaitų. Amerikoje (USA) jis gan anemiškas, nes turi tik 5 skyrius ir tie vien mano paskaitų dėka suorganizuoti. Juose bus apie 75 narius, bet gal tik tuzinas entuziastų. Brazilijoje, visai atbulai. Ten visos žymiosios organizacijos (7) entuziastiškai reikalą sutiko ir labai nori, kad aš nuo vairo nepasitraukčiau. Iš Afrikos (Liberijos) labai palankiai atsiliėpė inž. Vyt. Šliupas (sūnus aušrininko), kurs ten vykdo didelius hidroelektrinius darbus. Iš Urugvajaus – kun. Bružikas, S. J. Europos lietuvių nuomonė man nežinoma. Būdinga, kad dausose pagyvenę, daugelis nebenori šalto krašto. Rokundas suvedus, aš dar nematau, kad mano kolonizacijos sumanymai būtų greit vykdomi. Gal kada paskutiniai mohikanai ir kibs lietuvybės likučius gelbėti. Bet nutautėjimas visur daro labai greitą pažangą...

Į USA patekė mūsų šeimai pirmoje vietoje skubina gerais automobiliais apsirūpinti, jei dar nesenai; o senesnieji dairosi sklypų kapinėse. Žinoma, yra stambių išimčių šitame „danske macabre“.

Mano kontraktas su kolegija baigiasi gegužės 31 d. Tad paskesnius kelis mėnesius užvedžiau

didelę korespondenciją, naujos vietos medžioklę. Kol kas be rezultatų. Tokio amžiaus žmonių Amerikoje beveik nesamdo. Jau po 45 metų profesorius naujos vietos nebegali lengvai rasti. Tad vilčių gal tik 1%. Ir tas 1% gali kartais ateiti iš valdiškos kartografinės įstaigos, jei ten mane samdytų redakciniam darbui, daugiausia geografiniams vardams. Tai būt ofiso darbas, reikalingas kalbų žinojimo. Ir ten amžius būk nelabai svarbu. Tad laukiu kantriai. Parašė, kad esą geri paskyrimo šansai, bet tai ne paskyrimas. Jei nieko neišdegs, tai dėl visako jau užpildžiau aplikaciją pensijai, kuri bus gan maža – 116 dol. mėn. Pagal Ed. Turausko informacijas, su tokia pensija Ispanijoje galėčiau pragyventi gan padoriai. Amerikoje negalėčiau su ja išsiversti. Bet ją gaudamas, turiu teisę dar 100 dol. kas mėnuo arba iki 1200 dol. per metus uždirbti. USA 10 metų išgyvenęs ir turįs USA pilietybę, turiu teisę pensiją gauti ir užsieny būdamas. Kartais pagalvoju ir apie Meksiką, ji taipgi pigi šalis. Na, pažiūrėsim, nes vietos medžioklę dar tęsiu. Per kokias 3–4 savaites tą „medžioklę“ gal jau nutrauksiu. Čia Steubenville manau išbūti iki birželio 10 d. Paskiau gal aplankysiu kiek savo draugų kituose miestuose. O mano pastovus adresas tada būtų pas mano broliavaikį Balį Pakštą (muzikantą):

Dr. K. Pakštas, 2801 West 38th St,
Chicago 32, Illinois.

Surikiavau medžiagą ir manau rašyti „Liet. Encikl.“ keletą istor. geogr. straipsnių. Tai čia susidūriau su keleta problemų. Pav., kodėl Lowmianski savo žemėlapin (prūsų) neištraukė galindų ir sasų, kurie žymimi vokiečių žemėlapiuose?

Pas mane bręsta mintis, kad Suduvoje (19 to amž. Suvalkijoje) gyveno suduviai, o jiems giminingi jotvingiai apėmė beveik visą Gardino gub., bet ne Suvalkiją. Atrodytų, kad ir Naugarduko apskrityje iki 13 amž. buvo jotvingių.

Kazimierinės Lietuvos riboms nustatyti, man nelabai aišku: kuriais metais Lietuva nustojo Jedisano? Gal 1475 m., kuomet Turkija sausumos keliu susijungė su Krymu?

Turiu medžiagos ir kai bus laiko, tai norėčiau pratęsti lietuvių skaičiaus studijas: nuo Lebedkino (1861) iki 1914 m.

Dabar truputį apie visuomeninius reikaliukus. L. Šimutis apie Velykas pajuokavo, kad Dausuvos sąjūdis padarė vieną gerą dalyką: kaip ranka nuėmė visus srovinius ginčus. Mat visuomenės turguje pasirodė niekur nematytas, negirdėtas naujas žvėris. Ir visiems dabar nebeaišku kokio kalibro kulka reiktų jį nušauti? O gal visai nešauti, o gaudyti jį zoologijos daržą? Net visai nežinia, ar jo mėsa valgoma, ar kailis ko vertas. Taigi susidarė gan komiška situacija medžiotojų draugijose.

Nuosmukio deklaracijos nepasirašiau, dėl to, kad nuosmukis yra natūrali mirtis visų emigrantinių grupių. Ginčytis apie tai galima ir gal verta, kol dar gyvi esame. Bet mūsų nusistatymai ir stiprūs papeikimai nieko jau nepadės, kaip jie nepadėjo 10 mil. čia nuskendusių vokiečių, kelių milijonų skandinavų. Mano kolegijoje pilna (gal trečdalis) studentų italų. Bet itališkai labai retas jų moka. Yra italų kalbos lekcijos. Bet užsirašė tik 9 studentai, ir tai ne visi italai. Tai pati padėtis ir kitose tautose. Nutautėjimas vyksta nesąmoningai, gan jaukiai, be jokių ginčų, be skausmų, tad toks nutautimas greitas ir sėkmingas, neatšaukiamas. Žinoma, tai neličia tų, kurie čion atvyko jau suaugę berniokai. Jie pasilanko savo kalbą, tik ją kiek atskiedžia naujais barbarizmais ir gan gausiais.

Mano klasėse „Survey of Social Science“ dalyvauja 140 studentų, t. y. vienas ketvirtadalis visos kolegijos. Pirmauja italai, paskiau seka airiai ir kitoki anglo – keltai, anglo – germanai, žymu dar graikų, serbų, lenkų, žydų. Vos viena puslietuvė –

pusvokietė. Svetimo krašto kalbomis veik nieks nesidomi. Tokia dvasia baigia apsemti Brazilijos lietuvius, ji apsemta ir dipistų jaunimą USA. Mišrios vedybos labai dažnas reiškinys. Bet mažuma idealistų dar ginasi nuo nutautėjimo, su mažėjančia energija. Amerika tautų problemos neturi. Ilgesnis laikas čia viską gražiai patvarko. Juk čion atvyksta apsigyventi žmonės, turį stiprių gero pragyvenimo motyvų, tad šiuose krantuose išlipant jie randa progą savo idealistinės sielos dalį paskandinti okeane, krantan išlipa tiktai kūnai, kuriems palengva primieruojamos naujos sielos, panašiai, kaip naujos mados kelnės ar suknelės. Šitos mechaniškos realybės sugeba išvengti tiktai mažuma, kartais gan stambi mažuma.

Na, daug prirašiau. Neturėsite laiko ir perskaityti. Baigsiu. Gaila, kad netekome prof. Sturmo. Malonus ir darbštus jis buvo žmogus. Prašau labai pasveikinti prof. Šilkarskį, kun. Gronį, Dr. Joną Grinių, prof. Maceiną. Pasiilgstu Jus visų mano šaunių bičiulių.

Labų dienų ir Poniai Ivinskienei. Ji gal Romoje liko Jūs biblioteką prižiūrėti. Kaip ilgai būsite Bonoj?

Nuoširdžiai Jūsų Kazys

PS.

Susirašinėju su mielu mūsų Keliuočiu. Jis dabar bando verstis vertimais iš anglų kalbos. Tai dabar jam išsiunčiau 8 amerikietiškus romanus, siųsiu ir daugiau. Susirašau su giminėmis. Brolis Jurgis prašo įgaliojimo ir būk galėsiąs sau gauti atlyginimą už mano trobesius konfiskuotame ūky: viso yra paskirta 42,000 rublių. Tai dyvai...

Gavau per Argentiną Danutės Dielininkaitės fotografiją iš Vilniaus, be laiško. Atrodo graži, galvojanti studentė. Jos motina Šiauliuose. Mano augintinė Onutė irgi atrašė, bet pabūgo duoti savo naują pavardę ir adresą. Ji jau 37 metų ir ištekėjusi už kokio menininko, augina dukrelę. Prašo rašyti kaiman jos seseriai.

K

Priimta spaudai 2003 06 26